

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto K 4.— za pol leta „ 2.— za četrt leta „ 1.—

Naročnina se pošilja upravništvu v tiskarni sv. Cirila, koroške ulice št. 5. List se pošilja do odpovedi.

Deležniki katol. tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posamezni listi dobé se v tiskarni in pri gospodu Novak-u na velikem trgu po 10 h.

Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat, po 15 h, dvakrat 25 h, trikrat 35 h.

Inserati se sprejemajo do srede popoldne.

Štev. 28.

V Mariboru, dne 12. julija 1900.

Tečaj XXXIV.

Voditelji spodnještajerske nemške stranke.

Za politične boritelje ni dovolj, da poznajo samo svoje ljudi in moči, ampak dobro morajo biti poučeni tudi o stanju svojih nasprotnikov. Na Spodnještajerskem stoji nam katoliškim in narodnim Slovincem nasproti stranka, ki je v verskem oziru skrajno liberalna, v narodnem oziru pa skrajno nemško-radikalna. V taboru te stranke se nahajajo skoraj brezizjemno vsi Nemci in Posilinemci. Pogosto se torej imenuje ta stranka kratkoma nemška stranka, dasi vsakdo vé, da se še vedno nahajajo tudi Nemci, ki spoštujejo opravičene težnje in zahteve spodnještajerskih Slovincov.

Slovinci so na Spodnještajerskem v ogromni večini, število Nemcev je le neznatno. Pričakovali bi torej lahko, da so pri nas v vseh političnih stvareh Slovinci gospodarji, kateri pa seveda tudi neznatnemu številu Nemcev ne odrekajo njih pravic. A temu ni tako. Veter, ki veje iz Gradca, se lovi le v nemška jadra, in zato Slovinci kljub vsemu prizadevanju ne morejo priti do iste veljave, ki jim jo jamči njihova sposobnost in njihovo število. In to je krivo, da pri nas narodna nasprotstva ne utihnejo, ampak da živijo nepretrgoma naprej. Nam se zdi to popolnoma naravno. Kajti gnjila in ničvredna bi morala biti večina, ki se ne upira več manjšini, čeprav ima manjšina popolnoma druga načela in druge smotre.

Kdor ni slep, vidi in vé, da so se zadnja leta narodna nasprotstva zopet poostrila.

Slovinci hočejo končno priti k svojim pravicam, nemška stranka pa si prizadeva še vedno obdržati vse svoje dosedanje postojanke. Toda še nekaj moral je opaziti pri nas vsakdo, ki ni slep. Vodstvo nam Slovincem nasprotne nemške stranke so prevzeli v zadnjem času nemški in posilinemški spodnještajerski trgovci. To je dejstvo, ki se ne dá utajiti, dasi moramo iz previdnosti za nekatere slaboumneže tudi tukaj pridejati, da še s tem ni povedano, da so brezizjemno vsi spodnještajerski nemški trgovci prvoborniki stranke, ki je nam Slovincem nasprotna. Voditelji spodnještajerske nemške stranke so torej nemški in posilinemški trgovci. Evo dokazov! Nemški prvaki v Celju so trgovci Stieger, Rakuš, Radakovič, v Ptujju trgovci Ornik, Kolenc, Kazimir, Šulfink, v Slovenski Bistrici trgovec Stieger, v Sv. Lenartu v Slovenskih goricah trgovec Mravljak, v Maribergu trgovec Šober itd. V vsakem večjem slovenskem kraju so trgovci ali edine ali pa vsaj glavne zaslombe nemške stranke. Posebno Ptuj se je zadnji čas v tem oziru jako odlikoval. Nekateri ondodni trgovci, nobeden izmed njih ni somišljenik slovenske stranke, so začeli izdajati celo svoje politično glasilo v slovenskem jeziku in ptujski gremij je, kakor so poročali nemški listi, pričel tudi večjo akcijo proti nekaterim spodnještajerskim slovenskim listom.

Mi ne maramo danes dalje govoriti. Hoteli smo za danes samo dokazati in javno pribiti dejstvo, da silijo zadnji čas nemški in posilinemški spodnještajerski trgovci tako zelo

in tako vodilno v politično ospredje, da jih mora vsakdo videti. Mislimo, da se nam je naš namen posrečil.

Slovenski narodni ponos.

XII.

Slovanov je Bog ustvaril kakor listja in trave. — Za prosveto najimenitnejši narodi bivajo v Evropi. Po narodnosti razločujemo med njimi tri velika glavna plemena, namreč romansko (s Francozi, Lah, Španci, Portugizi in Rumuni), germansko (z Angleži, Nemci, Švedi, Danci, Frizi, Nizozemci in Vlamci) in slovansko, o katerem smo že zadnjič govorili. Kar je še narodov, ne spadajočih v nobeno teh plemen in pripadajočih drugim, kakor so na pr. Turki, Madžari, Grki, Albanci, je primeroma neznatno, vseh skupaj jedva na 25 milijonov, dočim romansko pleme samo šteje danes 111 milj., germansko na 114 milj., slovansko pa na 122 milj. duš. Nas Slovanov je torej največ, in ker ima vsa Evropa okoli 372 milj. prebivalcev, približno $\frac{1}{3}$ vseh; od prebivalstva vsega sveta pa znašamo približno $\frac{1}{10}$.

Čisto naravno je, da imamo Slovani, ki smo v Evropi najštevilnejši, tukaj tudi največ sveta; od 98 milj. km² je našega 6 milj., dočim je germanskega in romanskega le po $1\frac{1}{2}$ milj. Če se ozremo po zemljiščih, ki jih imata ti dve plemeni po drugih delih sveta, moramo jima sicer priznati, da sta zastopani v Ameriki in Avstraliji in sicer tako, da je nekaj tega sveta dotičnih evropskih narodov

Listek.

Med ogerskimi Slovinci.

Maribor dne 11. junija 1900.

IV.

Ker sva se v Gederovcih tudi s šolskimi razmerami nekoliko seznanila, hočem se na tem mestu še teh spominjati. Ogrji imajo ali občinske ali državne ljudske šole. Če si občina sama postavi šolo in tudi učitelja sama poskrbi, se ji šola prepusti; v takem slučaju bi naši Prekmurci torej po zakonu lahko imeli slovenske šole. Ali zakon je v Avstriji, če govori za gojo narodnosti, stvar, ki velja le za neslovane, na Ogerskem je v tem oziru še slabše. Če bi slovenska občina hotela imeti slovensko šolo, delala bi ji vlada toliko ovir, da je taka šola kratkoma nemogoča. Zato pa tudi slovenske občine šole prepuščajo vladi; nekoliko jim le pridejo ceneje. Samoumevno je, da je učni jezik v teh šolah od prvega trenutka naprej madžarski; še več, slovenščina celo predmet ni. Otroci morajo madžarski moliti, madžarski odgovarjati, madžarski pozdravljati in vcepja se jim po hudo madžarsko vzgojenih učiteljih madžarski duh.

Stariši tožujejo čez šolo; pravijo, da se deca nič ne uči, da postaja od dne do dne bolj divja, da v šolah verskega duha ni itd.; ali kaj to vse pomaga? Edini katehetje, vso čast jim, se ne dadó omajati, da bi pomagali, na nedolžnih otrokih se pregreševati; oni učijo veronauk v slovenskem jeziku in se trudijo z deco, da se tudi nekoliko navadi slovenski čitati. Tudi po vseh močeh razširjajo družbo sv. Mohorja.

Hvala Bogu imajo Prekmurci večidel vrlo, za slovensko stvar gorečo, zraven tega pobožno duhovščino. Duhovščina pa je tudi edini prijatelj, ki ga ima to ljudstvo v razumnosti. Za središče vsega narodnega gibanja v okraju, po katerem sva hodila, velja Tišina, in sicer zaradi župnika, ki tukaj slušbuje. Radi tega sva jo iz Gederove merila na Tišino, da bi videla »škofa prekmurskih Slovincov«, kakor Madžari imenujejo tišinskega župnika in dekana, doktorja Ivančija, ter se mu spoštljivo poklonila.

V dobri uri sva bila tam; samo polje; pot je bila huda, ker je solnce grozno peklo, drevesa pa nijednega. Tukaj je eden izmed naju začel pešati, toda nočem povedati kateri; ali ker je drugi v prijetni nadi na redk seznanek neusmiljeno pritiskal, prvemu nič ni družega preostalo, kakor vse moči napeti in korakati za onim, ki je bil zdaj svoje

lahkote posebno vesel. Nada naju ni varala. Gospod dr. Ivanoci, mož lepe postave, najboljših let, krepkega zdravja, elegantnega vedenja, obširne in globoke izobrazbe, pred vsem pa gorečega slovenskega srca, naju je sprejel jako prijazno in po slovanski šegi gostoljubno. Srečen, komur je dano, s tem možem mnogo občevati; zato v prvi vrsti srečen njegov vrli kapelan, srečni pa tudi župljani, ki to srečo, kakor sva se prepričala, vedo ceniti. Kaj bi pa ne? Saj jim je gospod župnik v vsakem oziru pravi oče. Na mizi so ležala tudi »Gesta et statuta«, t. j. opis zadnje sinode lavantske vladikovine in zbirka pri sinodi dognanih odlokov. Z veseljem nama je gospod župnik govoril o tej knjigi in dal spoznati, da se za naše razmere jako zanima.

Po kratkem a prisrčnem slovesu sva nastopila pot, ki drži v Radence. Na brodu prekmurskim bratom še zadnji pozdrav, in stala sva na zemlji štajarski. Pogled na Muro v slovenskem Štajarju pač ni prijazen, da, silno žalosten je. Po zgornjem in srednjem delu naše dežele je ta reka vseskozi regulirana, da voda ne more delati škode; pri nas pa je rečni breg od konca do kraja raztrgan, bližina preplavljena in opustošena, da je groza gledati. Ali deželne doklade plačujejo le nemški prebivalci?

Kaj sva na Štajarskem videla in slišala,

lastnina (kolonije), drugo pa samostalno; ali kolonije so od danes do jutri, danes so še meni podložne, čez noč pa se moje nadvlade otrsejo; tako je, kakor pravi zgodovina, bilo doslej, in tako bo tudi zanjeprej, ker vsako živo bitje teži po prostosti; kar je samostalno pa, če je tudi tiste narodnosti, pri Romanih in Germanih čuta skupnosti več ne pozna, nikar že da bi se ta-le še raztezal čez celo pleme; saj smo že gori djali da plemenske zavednosti pri Germanih kakor pri Romanih več ni; Zvezne države pa, ki so je evropski Angleži še komaj pred kratkim utemeljili na pr. sočustvujejo s temi danes prav toliko kakor z nami Slovani. Temu nasproti pa ima Rusija od svojega evropskega sveta naprej proti vzhodu skoz celo Azijo še 17.5 milj. km², tako da meri ves po Slovanih obljudeni svet, ki se razprostira od Jadranskega morja in čeških Smerečin tje do Velikega ali Tihega morja neprestano, 23.6 milj. km² ali 2 $\frac{1}{2}$ krat toliko kakor vsa Evropa; od vse suhe zemlje je to več kakor $\frac{1}{5}$. Mimogrede še bodi omenjeno, da spada na Slovane izven ruskega carstva le onih 6 desetih; ruska država meri torej danes sama 23 mil. km².

Pa recimo eno, dve o ruski državi, ker na zunaj zastopa slovansko pleme pravzaprav ona, ki je fizično, politično kakor moralno najmočnejša, tako da se slovansko prašanje osredotočuje v njej. Velikost njeno že poznamo; prebivalstva šteje danes na 150 milj. Tako velike in mogočne kontinentalne države, t. j. brez kolonij, še svet ni videl; rimska je svoje dni merila kakih 5 milj. km², perzijska 7, arabska 10, mongolska 11; prebivalcev je rimska štela kakih 50 milj., ostalih imenovanih držav pa tega števila ni dosegla nobena. Izmed sedanjih dasta se z Rusijo primerjati le Kitajska z 11 mil. km² (s stranskimi deželami vred) in s 360 milijoni duš in Zvezne države v Ameriki z 9 $\frac{1}{2}$ milj. km² in 70 milj. prebivalcev. Toda Kitajska se sme z Rusijo pač le primerjati po številu, nikar pa po moči, z ozirom na katero se med velesile celo več ne šteje, tako slaba je. Tudi Turčija z 2 milj. km² in 21 milj. prebivalcev se v primeri z Rusijo ne more jemati v poštev. Evropske takozvane velike države imajo le po 4—600.000 km² in 30—50 milj. prebivalstva; med njimi je naša Avstrija največja. Še med kolonijskimi državami, ki se mnogo hitreje širijo, ki pa, kakor smo že gori djali, živé le od danes do jutri, je obseg Rusije doslej dospela le Anglija; čez noč, in gotovo ne bo več dolgo do tega, pa bo na svetovnem torišču stala kakor zapuščena reva, broječ jedva kakih 400.000 km², kakor Španija, ki meri danes le $\frac{1}{2}$ milj. km² in je še leta 1810. imenovala 11 milj. km² svojo lastnino. Rusija toraj danes vse države, kar jih je na svetu, po velikosti in po številnosti prebivalstva nadkriljuje visoko. Pa tudi z ozirom na notranjo kakor zunanjo mogočnost

tega ne bodem več opisoval; tudi ne bom pravil, kaj sva tukaj doživela. Kako se more goditi tistemu, ki pride po dolgem zopet enkrat k svojim dragim starišem, bratom, sestram in prijateljem? Ali nekaj še hočem h koncu vendar objaviti, kar sem pri sv. Duhu blizo sv. Jurja ob Ščavnici našel nenavadnega. Nad vrati neke poštene kmetske hiše sem namreč bral čedno izvršen napis:

Ta hiša alihi meni, pa vendar moja ni;
Ko drug za menoj pride, jo tudi zapusti,
In tretjega tud' bodo mrliča nesli z nje;
Prijatelj, odgovori, čegava hiša je?

Ali ni to lepo? Pri tej priliki se spominjam še drugega nadpisa, ki sem ga nekje na Slovenskem videl nad vrati prijazne gostilne; tudi tega hočem postaviti semkaj; glasi se:

Ne hod' naprej, prijatelj moj,
Pri vinski kaplji tu postoj,
Da duša k truplu se priveže
In k vincu kruha kos odreže.

Lepi so taki napisi na hišah, in dobro dejajo človeku, ki jih bere. Zdaj pa, dragi prekmurski bratje, ki nama bodete vedno v srcu: Bog z vami; le neumorno naprej!

zavzema v kolu držav prvo mesto; Rusija je najbogatejša na vsem: na žitu, na lesu, na koristnih rudninah, na denarju, pa tudi — in kar je največ vredno — na moralnosti; vsled tega se ji tudi v svetovni politiki danes priznava središče.

Pa pustimo zdaj Rusijo, povedali bi o njej še lahko mnogokaj, ali nočemo; Nemci in drugi bi v zlobnosti hitro trobili v svet, da škilimo iz domovine, dasi se to, kar smo rekli, lahko posname tudi iz vsake v avstrijskih šolah rabeče večje zemljepisne knjige; vrnimo se raje zopet k premišljevanju o slovanskem plemenu.

Kakor posamezni človek, tako ima tudi pleme, narod, svojo mladost, za njo dobo moško in končno starostno, v kateri moči ginevajo ter nazadnje popolnoma odstopijo. In zgodovina kakor narodopisje nas učita, da je pleme romansko zdaj starec, pleme germansko višek moške dobe prekoračilo, in da se pleme slovansko mladeniški dobi še le bliža; kajti le plemenu slovanskemu je lastna ona prvotnost, čvrstost in gibčnost duha in ona npravna nepokvarjenost, sploh ona vsestranska bujnost, ki diči fanta, dekle v starosti, ko se v mladeniča v devico jameta razvijati. Treba le primerjati imenovanih treh plemen leposlovje; Romani in Germani so se že izpisali, izvirne nove misli proizvajamo danes malone le Slovani, dobra polovica nemških knjig je prestavljenih, izmed teh zopet dobra polovica po izvirnikih slovanskih, in če cenimo nemško izvirno blago, ne sodimo preostro, če trdimo, da je le kakih 25% kaj vredno; povesti in romani nemških pisateljev so pač večidel prepojeni po brezverstvu, nepravnosti in narodnem napuhu.

Tudi teh treh plemen množilnost, ki jo posnemamo iz ljudskih štetij, dokazuje kaj jasno njih starost. Od leta 1887. do 1897. so se Romani pomnožili za 2.8%, Germani za 9.1%, Slovani pa za 20%; v jednom letu torej številno priraščajo Romani za dobro; $\frac{1}{4}$ %, Germani za $\frac{3}{4}$ %, Slovani pa za 2% mi se torej podvojimo že v kakih 40 letih, Germani v kakih 100, Romani pa še le v kakih 300 letih; čez 100 let na pr., ko bode Romanov 148 in Germanov 228 milj., bode nas Slovanov že 366 milj.

Te podatke nam je pa popraviti v tem smislu, da bi bili resnični, ako bi množna sila ostala današnji jednaka; ona pa pri Romanih in Germanih pojema, dočim je pri nas doslej rastla. Nemci so se na pr. v prvi polovici tega stoletja še v jednom letu množili za 1.2%, sli so torej nazaj za 0.45%; Romani še bolje nazadujejo; a Rusija se je pred 100 leti množila za 1.5%; od tistihmal je torej napredovala za $\frac{1}{2}$ %. Potemtakem čez 100 let Germanov in Romanov ne bo toliko, kakor smo gori rekli, ampak manje; tedaj bodemo Slovani šteli več, nego oni obe plemeni skupaj.

Zanimivo je pač zdaj vprašanje, kakšna utegne biti našega nadepolnega plemena prihodnost. Če se stvari razvijajo srečno, bode gospodarilo kakor zdaj, čez večjo polovico Evrope, in še čez celo Azijo. Za dobe rimske je bilo svetovno torišče Sredozemno morje, sedaj za dobe germanske je morje Atlantsko, v prihodnosti slovanski pa bode Veliko morje; še-le kulturi slovanski je torej prihranjeno, da obsega vesoljno zemljo. Nova železnica ruska, ki teče od skrajnega zahoda do obal Velikega morja, in ameriška železnica pacifiška, nadalje dosledno tiho prodiranje Rusije v Aziji proti turškemu, perzijskemu, angleškemu in kitajskemu jugu s svojimi stoterimi sredstvi, vse to govori jasno, da Slovan svojo nalogo pozna ter svojo prihodnost sluti, in da svoj cilj zasleduje resno. Slovanska moč bo tolika, da takšne na zemlji še ni bilo, pa tudi slovanska prosveta se bo gibala v takih višinah, da si tega sedaj tudi približno predstavljati še mogoče ni. V Rimljanih je med glavnimi duševnimi zmožnostimi prevladovala volja; srca niso imeli in tudi um se ni ravno mnogo bavil z gojo ved in umetnosti. German je volji, ki jo ima kakor Rim-

ljan, pridružil delo umsko; nobenega rekla Nemci tako radi ne ponavljajo, kakor da so narod mislecev, in prav ta zavest jim ponos napihuje najbolje. Nam Slovanom pa je Previdnost namenila — in zato nas je tako obdarila — da s trdno voljo in bistrim umom združimo še tretje, najlepše, namreč blago srce ter velikodejansko utelesimo človeštva idejal. Doba slovanska bode dosedanji zgodovini krona.

S tem končujemo članke o slovanskem narodnem ponosu. Videli smo, da imamo Slovenci uzroka dovolj, nositi v nas prav čvrst narodni ponos. Videli smo, da nismo ne zadnji, ne med zadnjimi, ampak da nam gre mesto med prvimi. Če nam krivična politika veže roke, maši usta, če ona sploh učinja vse, da bi nas pokončala, ali smo zato manje vredni? Vsaka sila do vremena, in tudi Slovenci jo bodemo prestali. Gotovo pa bode prej strta, če nam čvrst ponos podžiga srce in izpodbada voljo. Kličemo torej: Bog nam daj vsem skupaj kakor tudi vsakemu posebej skalno močnega slovanskega narodnega ponosa!

Politični ogled.

Avstrijski politicarji nemškega pokolenja neprestano kvarijo črnilo ter pišejo v časnike, kjer ugibajo, kako bi se neki dal zopet v pravi tir spraviti naš državnozbornski voz. Vse mogoče jim pride na misel, le eno ne, da bo treba malo ponižati nemško nadutost in Slovanom dati z Nemci enake pravice.

Bismarckplatz prepovedal je v Lincu deželni odbor. Občinski zastop se je pritožil proti tej prepovedi in najvišje sodišče je potrdilo deželnemu odboru. Tako v Lincu ne bo »Bismarckplatz«.

Dr. Lueger, dunajski župan je v četrtek slovesno prisegel kot častni meščan dunajski. Dr. Lueger je po prisegi imel navdušen govor, v katerem je obljuboval, da ga bo le smrt ločila od dosedanjega dela za krščansko ljudstvo.

Prijatelji Čehov. Ob sedanji češki politiki se nekateri slovenski listi in poslanci radi spodtikujejo. Gotovo to Čehom škodi, ako se drugi slovanski narodi izražajo proti njih politiki, Slovencem pa vendar nič ne koristi. Posebno vsiljiv je s svojim [proti-obstrukcijskim prepričanjem dunajski 'Süden'. Včas piše, kakor da bi sodelovali pri njem tudi židje. Do vlade mora imeti ta list veliko respekta, kajti kadar bi ji lahko povedal odkrito resnico, tedaj rajši piše članke o slovanskem slovstvu, o predsedniku ogrske državne zbornice itd. Sploh se list ogiba perečih vprašanj, posebno kar se tiče slovenskih dežel.

Istrski deželni zbor bo sklican na zborovanje za dne 30. julija v Koper. Italijanska stranka hoče tako, namestnik Goess pa jo v vsem uboga, torej bi že znala biti vest resnična. Da se posvetovanj udeležijo tudi slovanski poslanci, še ni gotovo.

Ruski car Nikolaj je izdal zakon, s katerim se prepoveduje prognanstvo v Sibirijo. S tem je odpravljena kazen, ki je močno ovirala vsako prosto gibanje ruskega ljudstva. Sedanji car mogočne Rusije je zopet pokazal svoje človekoljubno srce.

Na Belgijskem so porotniki oprostili Sipida, ki je streljal na angleškega prestolonaslednika. Svet se čudno suče!

Na Francoskem ne mine skoro mesec, da bi ne poslali kakega generala v pokoj. Pred kratkim je moral iti v pokoj načelnik generalnega štaba general Delanne in za njim poveljnik francoske armade Jamont. Kdor noče verjeti, da Dreyfus ni izdajalec domovine, pa ga sedanja judovska vlada pošlje v pokoj.

Vojska na Kitajskem. [S kitajskega bojišča je dosla presenetljiva vest, da so bila 4. t. m. še vsa poslaništva v Pekinu nepoškodovana in da ondotnim tujcem tedaj ni ničesar manjkalo razun živil. To poročilo